Europadomstolens domar — tredje kvartalet 2004

Av f.d. justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen har under tredje kvartalet 2004 meddelat följande domar:[1]

1.Couillard Maugery mot Frankrike (dom 1.7.2004)
Fråga om rätt till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen)
Catherine Couillard Maugery var mor till tre barn, födda 1987, 1995 och 1999. De två äldsta barnen var alltsedan sin tidiga barndom omhändertagna för vård av de sociala myndigheterna. Vid Europadomstolen gjorde Catherine Couillard Maugery gällande att hennes rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet hade kränkts genom att barnen tagits ifrån henne.

Europadomstolen konstaterade att omhändertagandet av barnen hade överprövats av domstol vid flera tillfällen och att de franska domstolarna hade bedömt situationen med ledning av psykologiska och psykiatriska utredningar. De hade noggrant analyserat Catherine Couillard Maugerys och barnens situation och de hade också beaktat barnens egna önskemål. Det framgick av domstolarnas avgöranden att omhändertagandet av barnen hade sin grund i Catherine Couillard Maugerys hälsoproblem och den inverkan dessa problem hade haft på barnens jämvikt och hälsa. Europadomstolen fann inte skäl att ifrågasätta den bedömning som gjorts av domstolarna och ansåg därför att omhändertagandet av barnen inte stred mot artikel 8 i konventionen.

Europadomstolen gick därefter in på frågan om Catherine Couillard Maugery i tillräcklig utsträckning tillåtits ha kontakt med de omhändertagna barnen. Även i detta hänseende hade de franska domstolarna gjort sin bedömning på grundval av utlåtanden av psykologer och psykiatrer samt barnens önskemål. I viss utsträckning hade det

[1]I denna artikel används följande förkortade beteckningar: *Konventionen* = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *Europadomstolen* = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. I artikeln behandlas inte avgöranden som endast innefattar en bekräftelse av tidigare rättspraxis eller som uteslutande gäller bevisfrågor eller innefattar en skälighetsbedömning t.ex. av tid för häktning eller domstolsförfarande. Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995–2004, senast i 2004 s.589 ff. — De viktigaste av de nu refererade domarna kommer att publiceras i Europadomstolens domssamling European Court of Human Rights, Reports of Judgments and Decisions, men samtliga domar är redan nu tillgängliga på Internet under webnamnet *http://www.echr.coe.int*.

också varit Catherine Couillard Maugery själv som varit skuld till att möten med barnen inte hade kommit till stånd. Europadomstolen ansåg att myndigheterna gjort vad som kunde förväntas av dem när det gällde att underlätta kontakt mellan Catherine Couillard Maugery och barnen. Familjebanden mellan dem hade inte brutits, utan tvärtom hade modern och barnen kommit varandra närmare med åren. Inte heller i detta hänseende hade därför Catherine Couillard Maugerys rätt enligt artikel 8 i konventionen kränkts.

2.Walser mot Frankrike (dom 1.7.2004)

Fråga om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Appellationsdomstolen i Paris dömde Walser för brott till 18 månaders fängelse och beslöt att han skulle häktas. Walser överklagade domen till Kassationsdomstolen. Enligt straffprocesslagen ålåg det honom, för att han skulle få sitt överklagande prövat i sak, att inställa sig hos myndighet för verkställighet av häktningsbeslutet. Det fanns emellertid möjlighet att få dispens från detta krav, och appellationsdomstolen meddelade en sådan dispens på villkor att Walser ställde säkerhet om en miljon francs. Han saknade ekonomiska möjligheter att tillhandahålla ett så stort belopp, och Kassationsdomstolen beslöt att avvisa hans överklagande på grund av att han inte underkastat sig häktningsbeslutet och inte heller betalat in säkerhetsbeloppet.

Europadomstolen erinrade om tidigare avgöranden (t.ex. Khalfaoui mot Frankrike, SvJT 2000 s. 88 f.), i vilka den funnit det vara ett oproportionerligt krav att den dömde skall underkasta sig ett frihetsberövande för att få sin sak prövad av Kassationsdomstolen. I detta fall hade Walser visserligen fått dispens från kravet men enbart på ett villkor som han inte hade praktisk möjlighet att uppfylla. Dispensen var därför illusorisk, och Walser hade enligt Europadomstolens mening inte åtnjutit sin rätt till domstolsprövning enligt artikel 6:1 i konventionen.

3.Santoro mot Italien (dom 1.7.2004)

Frågor om personlig rörelsefrihet (artikel 2 i protokoll nr 4) och rösträtt (artikel 3 i första tilläggsprotokollet)

Den 24 mars 1994 beslöt distriktsdomstolen i Brindisi att Santoro skulle ställas under särskild polisövervakning och bli föremål för ”preventiva åtgärder” under ett år. Som skäl angavs att det hade inkommit en rad polisanmälningar mot Santoro som skulle ha gjort sig skyldig till häleri vid utövning av sin affärsverksamhet. Santoro delgavs distriktsdomstolens beslut den 3 maj 1994. Han överklagade beslutet men fick inte bifall till överklagandet.

Den 25 juli 1995 utformade polisen med stöd av distriktsdomstolens beslut en lista över regler som Santoro skulle vara skyldig att följa. Bland annat förbjöds han att byta bosättningsort och att lämna sitt hem utan att informera den myndighet som svarade för övervakning-

en av honom. Den 31 juli 1995 begärde Santoro att distriktsdomstolen skulle avge en förklaring om att tiden för ”preventiva åtgärder” hade löpt ut ett år efter den 3 maj 1994 då han delgetts beslutet och att polisen därför den 25 juli 1995 inte längre hade varit behörig att ålägga honom särskilda förhållningsregler. Varken distriktsdomstolen eller appellationsdomstolen i Lecce ansåg emellertid att beslutets giltighetstid hade löpt ut den 25 juli 1995. Däremot fann Kassationsdomstolen i sitt beslut den 16 december 1996 att ettårsfristen skulle, som Santoro gjort gällande, räknas från delgivningen av beslutet den 3 maj 1994, vilket alltså innebar att det den 25 juli 1995 inte funnits laglig grund för polisen att fatta beslut om inskränkningar i Santoros rörelsefrihet.

Enligt italiensk lag gällde att den som var underkastad ”preventiva åtgärder” inte hade rösträtt i allmänna val. Med stöd av denna bestämmelse vägrades Santoro att rösta i ett regionalt val den 23 april 1995 och i parlamentsval den 21 april 1996.

Vid Europadomstolen gjorde Santoro gällande att hans rätt till personlig rörelsefrihet enligt artikel 2 i protokoll nr 4 till konventionen och hans rösträtt enligt artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att det hade gått mer än ett år och två månader mellan distriktsdomstolens beslut den 24 mars 1994 och verkställigheten av beslutet genom polisens åtgärder den 25 juli 1995. Vidare hade Kassationsdomstolen funnit att ettårsfristen skulle beräknas från dagen för delgivningen av beslutet, som var den 3 maj 1994. Följaktligen hade Santoro under tiden från den 3 maj 1995 till den 25 juli 1996 varit underkastad inskränkningar i sin rörelsefrihet som inte hade stöd i lag och som inte heller kunde anses ha varit nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. Europadomstolen konkluderade således att artikel 2 i protokoll nr 4 hade kränkts.

När det gällde rösträtten konstaterade Europadomstolen att distriktsdomstolens beslut hade skickats den 7 april 1994 för verkställighet till prefekten i Brindisi men att Santoro först den 10 januari 1995 hade strukits i röstlängden. Någon förklaring till detta dröjsmål hade inte lämnats. Om ändringen i röstlängden hade gjorts skyndsamt, skulle enligt Europadomstolens bedömning ettårsfristen för förlust av rösträtten ha löpt ut före valet den 23 april 1995 och långt före valet den 21 april 1996. Europadomstolen fann därför att Santoros rätt enligt artikel 3 i första tilläggsprotokollet att rösta i allmänna val hade kränkts.

4.Bakbak mot Turkiet (dom 1.7.2004)
5.Mehmet Emin Yüksel mot Turkiet (dom 20.7.2004)
6.A m.fl. mot Turkiet (dom 27.7.2004)
7.Ikincisoy mot Turkiet (dom 27.7.2004)
Frågor om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)
I alla dessa mål var frågan om en person som arresterats av polisen under tiden i polishäkte hade misshandlats och därmed utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

I tre av målen (Bakbak, Yüksel och A m.fl.) fann Europadomstolen det genom medicinsk bevisning styrkt att den arresterade under tiden i polishäkte hade åsamkats kroppsliga skador, och eftersom turkiska regeringen inte lämnat någon trovärdig förklaring till hur dessa skador uppkommit, konkluderade Europadomstolen, i enlighet med tidigare rättspraxis (bl.a. Tomasi mot Frankrike, SvJT 1994 s. 338), att personen i fråga hade utsatts för behandling som stred mot artikel 3 i konventionen. Beträffande målet A m.fl. mot Turkiet, se vidare nedan under 28.

I det fjärde målet (Ikincisoy) fann Europadomstolen det inte styrkt att det förekommit behandling som stred mot artikel 3 i konventionen. Beträffande detta mål se vidare nedan under 29.

8.Madonia mot Italien (dom 6.7.2004)
Fråga om rätt till respekt för korrespondens (artikel 8 i konventionen)
Madonia var intagen i fängelse och där underkastad en sträng regim, i vilken ingick kontroll av hans korrespondens. I anslutning till tidigare avgöranden (bl.a. Domenichini och Calogero Diana, båda mot Italien, SvJT 1997 s. 51 f.) fann Europadomstolen att de bestämmelser på vilka brevkontrollen grundade sig inte motsvarade kravet på lagliget i artikel 8:2 i konventionen. Konklusionen blev därför att Madonias rätt enligt artikel 8 till respekt för korrespondens hade kränkts.

9.Bocancea m.fl. mot Moldova (dom 6.7.2004)
10.Croitoru mot Moldova (dom 20.7.2004)
11.Shmalko mot Ukraina (dom 20.7.2004)
12.Romashov mot Ukraina (dom 27.7.2004)
13.Timbal mot Moldova (dom 14.9.2004)
14.Mancheva mot Bulgarien (dom 30.9.2004)
Frågor om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätt till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen) och rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
I dessa mål fanns lagakraftägande domar genom vilka staten eller något statligt eller kommunalt organ förpliktats att till klagandena betala vissa penningbelopp, men den statliga eller kommunala gäldenären hade inte fullgjort sin förpliktelse. Betalning hade verkställts först

efter ett eller flera år. Ibland hade som skäl för underlåten betalning åberopats att det inte funnits medel tillgängliga i budgeten.

Europadomstolen konstaterade att det i rätten till en rättvis rättegång ingår en rätt att få en lagakraftvunnen dom verkställd och att brist på pengar eller anslag i en myndighets budget inte utgör en giltig ursäkt för stat eller kommun att inte fullgöra sina skyldigheter. De offentliga organens underlåtenhet under lång tid att betala sina skulder till klagandena medförde dessutom att dessas rätt till respekt för sin egendom hade kränkts. Europadomstolen konkluderade alltså att det i dessa mål förelåg brott både mot artikel 6:1 i konventionen och mot artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

I ett av målet (Romashev) fann Europadomstolen dessutom att artikel 13 i konventionen blivit kränkt eftersom klaganden inte hade haft ett effektivt rättsmedel mot kränkningen av artikel 6:1.

15.Dondarini mot San Marino (dom 6.7.2004)

Fråga om rätt till muntlig förhandling (artikel 6:1 i konventionen)

Dondarini dömdes för bl.a. förfalskning till två och ett halvt års fängelse. Han överklagade domen till en appellationsdomare, som utan att hålla en muntlig förhandling avslog överklagandet.

Vid Europadomstolen klagade Dondarini över att det inte hållits någon muntlig förhandling under appellationsförfarandet.

Europadomstolen framhöll att rätten till muntlig förhandling i överinstans beror på karaktären av överinstansens prövning. Om det har hållits en muntlig förhandling i första instans och överprövningen är begränsad till rättsliga frågor, kan det vara legitimt att pröva överklagandet utan muntlig förhandling. Om däremot appellationsdomstolen har att pröva såväl sakfrågor som rättsfrågor och att göra en allmän bedömning av skuldfrågan, har den tilltalade rätt att bli hörd inför domstolen.

I San Marino var appellationsdomaren behörig att pröva såväl sakfrågor som rättsfrågor. Enligt de regler som gällde under den i målet aktuella tiden hölls det aldrig en muntlig förhandling inför en appellationsdomare, och det saknade därför enligt Europadomstolens mening betydelse att Dondarini inte hade begärt en sådan förhandling. Om en begäran om muntlig förhandling hade framställts, kunde den på sin höjd ha lett till en muntlig förhandling inför undersökningsdomaren men inte inför den appellationsdomare som skulle ta ställning till överklagandet. Europadomstolen fann att artikel 6:1 i konventionen under sådana omständigheter hade kränkts under förfarandet inför appellationsdomaren.

16.Ilascu m.fl. mot Moldova och Ryssland (dom 8.7.2004)
Frågor om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) och rätt till personlig frihet (artikel 5 i konventionen)
Bakgrunden till målet var att regionen Transnistrien, som folkrättsligt är en del av Moldova, förklarat sig självständig under namnet Moldaviska republiken Transnistrien och att den separatistiska regimen i Transnistrien stöds av Ryssland.

De fyra klagandena Ilascu, Lesco, Ivantoc och Petrov-Popa arresterades i juni 1992 i Transnistrien av ett antal personer av vilka några bar den tidigare sovjetiska arméns uniformer. De anklagades för antisovjetisk verksamhet och för att bekämpa Transnistriens legitima regering. De anklagades också för andra brott, bl.a. två mord. I december 1993 dömdes Ilascu av Transnistriens högsta domstol till döden och de övriga tre klagandena till långa fängelsestraff. Ilascu frigavs i maj 2001 och Lesco i juni 2004. De övriga klagandena var alltjämt i fängelse i Transnistrien när Europadomstolen meddelade sin dom.

Klagandena gjorde vid Europadomstolen gällande att de utsatts för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen och för olagligt frihetsberövande i strid med artikel 5 i konventionen.

En första fråga i målet var om Moldova eller Ryssland var ansvarigt för de handlingar som klagomålen gällde.

Europadomstolen konstaterade att den moldaviska regeringen inte har effektiv kontroll över Transnistrien men att Moldova ändå varit skyldigt enligt konventionen att vidta de åtgärder som varit möjliga för att säkerställa klagandenas konventionsrättigheter. Europadomstolen fann att de moldaviska myndigheterna under de första åren hade vidtagit ett antal åtgärder till stöd för klagandena men fann ingenting som tydde på att de efter Ilascus frigivning i maj 2001 hade gjort något för att få ett slut på de rättighetskränkningar som de andra klagandena klagat över. Bl.a. hade det inte framkommit att de moldaviska myndigheterna efter maj 2001 sökt genom kontakt med de ryska myndigheterna utverka de övriga klagandenas frigivning. Europadomstolen fann att Moldova kunde hållas ansvarigt för denna underlåtenhet att verka för att konventionsförpliktelserna skulle respekteras.

När det gällde Ryssland konstaterade Europadomstolen att styrkor tillhörande den tidigare sovjetiska och sedermera ryska armén hade varit förlagda till Transnistrien där de gett stöd åt separatisterna. Dessa hade också fått politiskt stöd av ryska ledare. Europadomstolen fann att den separatistiska regimen i Transnistrien stod under effektiv kontroll eller i vart fall starkt inflytande av Ryssland och var beroende av ryskt stöd för att överleva. Under sådana förhållanden fick Ryssland anses ansvarigt för den behandling som klagandena utsatts för i Transnistrien.

Europadomstolen fann att Ilascu, som dömts till döden, under lång tid hade levt under hot om verkställighet av dödsstraffet genom avrättning. Hans lidande hade förvärrats av att domstolen tillhörde en statsbildning som inte var laglig enligt folkrätten och som i sitt handlande inte respekterade konventionen. Dessutom hade Ilascu misshandlats och fått avtjäna en stor del av straffet i strikt isolering och under så dåliga förhållanden att hans hälsa blivit lidande. Sammantaget innebar detta att Ilascu fick anses ha utsatts för tortyr i strid med artikel 3 i konventionen och att Ryssland hade ansvaret för denna kränkning. Däremot fick de moldaviska myndigheterna anses ha vidtagit de åtgärder som varit möjliga under perioden fram till Ilascus frigivning, och Moldova hade därför inte något ansvar enligt konventionen för hur Ilascu behandlats.

Europadomstolen ansåg vidare att de övriga klagandena hade avtjänat sina straff under så otillfredsställande förhållanden att de utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen. För denna behandling svarade inte bara Ryssland utan också Moldova, eftersom det inte visats att de moldaviska myndigheterna efter maj 2001 hade vidtagit de åtgärder som varit möjliga för att söka förhindra brott mot artikel 3.

Europadomstolen fann vidare att klagandena inte hade dömts av en domstol i konventionens mening och att deras frihetsberövanden därför var olagliga och stridande mot artikel 5:1 i konventionen. För dessa olagliga frihetsberövanden var Ryssland ansvarigt. Även Moldova var till följd av underlåtenhet att handla ansvarigt för brotten mot artikel 5:1 utom såvitt gällde Ilascu, eftersom den underlåtenhet som lades Moldova till last hänförde sig enbart till tiden efter Ilascus frigivning.

17.Vo mot Frankrike (dom 8.7.2004)

Fråga om rätt till liv (artikel 2 i konventionen)

Thi-Nho Vo besökte i samband med sin graviditet ett allmänt sjukhus i Lyon för hälsokontroll. Vid samma tillfälle befann sig en annan kvinna, Thi Thanh Van Vo, på sjukhuset för gynekologisk behandling. På grund av namnlikheten förväxlades de båda kvinnorna med påföljd att Thi-Nho Vo felbehandlades på ett sätt som gjorde abort nödvändig. Thi-Nho Vo anmälde läkaren för vållande till annans död. De franska domstolarna bedömde läkarens handlande på olika sätt, men i sista instans fann Kassationsdomstolen att det inte rörde sig om vållande till annans död, eftersom fostret inte var att betrakta som en person vars liv skyddades enligt strafflagens bestämmelse om vållande till annans död.

Europadomstolen konstaterade att det saknades en enhetlig europeisk uppfattning om när det liv börjar som skyddas av artikel 2 i konventionen och att det alltjämt är en öppen fråga i flertalet av de europeiska rättssystemen om ett foster skyddas av denna artikel. Europa-

domstolen fann det inte lämpligt eller ens möjligt att generellt besvara frågan om det ofödda barnet skyddas av artikel 2. Inte heller i det konkreta fallet var det nödvändigt att ta ställning till om avbrottet av Thi-Nho Vos graviditet föll inom ramen för artikel 2, eftersom det i vart fall inte förelåg en kränkning av denna artikel. Även om artikeln var tillämplig, fanns det nämligen ett tillräckligt rättsskydd enligt fransk rätt för att rätten till liv skulle anses skyddad. Thi-Nho Vo hade sålunda haft rimliga utsikter till framgång om hon hade väckt skadeståndstalan under påstående att läkaren hade handlat oaktsamt. I stället hade hon försökt få läkaren åtalad för brott, men artikel 2 krävde inte att det skulle finnas ett straffrättsligt rättsmedel.

Konklusionen, som antogs med 14 röster mot 3, blev att artikel 2 i konventionen inte hade kränkts.

18.Pronk mot Belgien (dom 8.7.2004)

Frågor om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätt att försvara sig (artikel 6:3 c) i konventionen)

Pronk åtalades vid brottmålsdomstolen i Antwerpen för penningtvätt. Han inställde sig inte inför domstolen. Däremot inställde sig hans försvarare, men denne tilläts inte representera Pronk, eftersom en försvarare enligt belgisk lag inte fick biträda sin huvudman i dennes frånvaro. Pronk dömdes i sin utevaro till fem års fängelse.

Under hänvisning till sitt avgörande i målet Van Geyseghem mot Belgien (SvJT 1999 s. 582 f.) fann Europadomstolen det inte förenligt med artikel 6 i konventionen att en tilltalad, genom att utebli från domstolsförhandling, går miste om rätten att försvara sig genom ombud. Europadomstolen konkluderade därför att Pronk inte hade åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång och sin rätt enligt artikel 6:3 c) i konventionen att försvara sig genom rättegångsbiträde.

19.Vachev mot Bulgarien (dom 8.7.2004)

20.Nikolova mot Bulgarien (nr 2) (dom 30.9.2004)

Frågor om rätt att ställas inför en domare (artikel 5:3 i konventionen), rätt till domstolsprövning av ett frihetsberövande (artikel 5:4 i konventionen) och rätt till skadestånd för konventionsstridigt frihetsberövande (artikel 5:5 i konventionen)

a)Vachev åtalades för brott och placerades genom beslut av förundersökningsledare i husarrest. Europadomstolen fann att förundersökningsledaren inte kunde anses som en med domare jämställd befattningshavare. Med hänsyn härtill och eftersom Vachev inte efter beslutet ställdes inför någon annan sådan befattningshavare, förelåg det ett brott mot artikel 5:3 i konventionen. Vachev hade vidare enligt bulgarisk rätt inte haft möjlighet att få beslutet om husarrest överprövat av domstol, vilket Europadomstolen fann strida mot artikel 5:4 i konventionen, och eftersom han enligt bulgarisk rätt inte heller hade

kunnat få skadestånd för överträdelserna av artikel 5:3 och artikel 5:4, hade även artikel 5:5 i konventionen kränkts.

b) Ivanka Markova Nikolova arresterades som misstänkt för brott och sattes i husarrest. Liksom i det under a) refererade fallet Vachev fann Europadomstolen att avsaknaden i bulgarisk rätt av en rätt att överklaga ett beslut om husarrest till domstol utgjorde ett brott mot artikel 5:4 i konventionen.

21. Katsoulis m.fl. mot Grekland (dom 8.7.2004)
Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Klagandena var 39 personer som sedan lång tid varit inblandade i en tvist med grekiska staten om äganderätten till ett markområde utanför Athen.

År 1934 beslöt Jordbruksministeriet att odla skog på mark som tidigare hade varit skogbevuxen. I denna mark ingick det område som klagandena nu gör anspråk på. År 1968 fann emellertid Athens skogsstyrelse att detta område inte var ett tidigare skogsområde och att det därför saknades skäl att anlägga skog där. I september 1994 intog prefekten i Athen motsatt ståndpunkt. Hans beslut överklagades av klagandena till Högsta förvaltningsdomstolen. Denna domstol accepterade att klagandena kunde anses som ägare till markområdet men avvisade deras talan på formella grunder. Högsta förvaltningsdomstolen fann att 1934 års beslut alltjämt var giltigt, eftersom det inte ändrats genom något beslut av samma dignitet.

Europadomstolen, som noterade att det rådde oklarhet om äganderätten till marken, fann sig ändå i detta mål berättigad att grunda sina överväganden på förutsättningen att äganderätten tillkom klagandena. Europadomstolen konstaterade vidare att det inte var dess uppgift att ta ställning till frågor om markens rättsliga status och dess tidigare användning. Emellertid fäste Europadomstolen vikt vid att prefekten hade grundat sitt beslut från 1994 på Jordbruksministeriets 60 år tidigare meddelade beslut och att prefekten hade fattat sitt beslut utan att göra någon ny utredning om förhållandena. Detta var enligt Europadomstolens mening otillfredsställande, eftersom det var fråga om bedömningar av stor betydelse för enskilda personers rättigheter. Med hänsyn härtill och eftersom det enligt grekisk rätt inte fanns någon möjlighet för klagandena att, om de gick miste om sin mark, få ersättning från staten, hade avvägningen mellan enskilda och allmänna intressen inte gjorts på ett rimligt sätt. Europadomstolen konkluderade därför att klagandenas rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till respekt för sin egendom hade kränkts.

22.Kliafas m.fl. mot Grekland (dom 8.7.2004)
Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Klagandena var revisorer. De hade i denna egenskap tidigare varit anställda av staten och då tillhört revisorskollegiet, som 1991 hade ersatts av en förening av auktoriserade revisorer. Övergångsvis hade revisorskollegiet funnits kvar och de auktoriserade revisorer som tillhörde detta kollegium hade temporärt tillåtits fullfölja arbete som påbörjats och behandla sina arvoden därifrån som personliga inkomster. I februari 1994 antog emellertid grekiska parlamentet en lag som ålade revisorerna att till revisorskollegiet inbetala de ersättningsbelopp som de hade mottagit under övergångsperioden. I enlighet härmed uppmanades klagandena att inbetala belopp varierande mellan 32000 och 108000 euro.

Europadomstolen konstaterade att förpliktelsen att inbetala dessa belopp utgjorde ett ingrepp i klagandenas egendomsskydd, att förpliktelsen var grundad på lag och att den syftade till att tjäna det allmänna intresset. Det rörde sig emellertid om betalning av belopp som intjänats lagligt och som tillhörde klagandena. Förpliktelsen var inte grundad på en rimlig avvägning av äganderättsskyddet och det allmänna intresset och var således oproportionerlig. Europadomstolen konkluderade att artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

23.Ciszewski mot Polen (dom 13.7.2004)
Fråga om lagligheten av ett frihetsberövande (artikel 5:1 i konventionen)
Ciszewski arresterades i april 1994 som misstänkt för mord. Regiondomstolen i Gdansk förlängde häktningstiden till den 18 april 1995. Den 19 april 1995 väckte åklagaren åtal mot honom. Ciszewski blev kvar i häkte. Den 30 december 1996 ansökte domstolen hos Högsta domstolen om förlängning av häktningstiden. Denna ansökan beviljades den 16 januari 1997.

Europadomstolen konstaterade att det under tiden från den 19 april 1995 till den 16 januari 1997 inte hade funnits annan grund för häktning än att åklagaren hade väckt åtal mot honom. Någon klar regel i lag eller rättspraxis om att åtal utgjorde grund för frihetsberövande fanns inte, och det skulle i vart fall underminera skyddet i konventionen om en person kunde berövas friheten på grund av ett åtalsbeslut som meddelats av åklagare. Europadomstolen fann därför att frihetsberövandet under den angivna tiden inte hade varit lagligt och att artikel 5:1 i konventionen hade kränkts.

24.Beneficio Cappella Paolini mot San Marino (dom 13.7.2004)
Fråga om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
Beneficio Cappella Paolini, som var en kyrklig institution, hade varit ägare till ett markområde som exproprierats 1985 för att användas för stadsbebyggelse. Eftersom delar av marken inte hade använts för så-

dant ändamål, sökte Beneficio Cappella Paolini genom olika förfaranden vid civildomstolar och förvaltningsdomstolar få tillbaka den mark som inte tagits i bruk. Dessa rättegångar pågick i nästan tio år utan att någon domstol fattade beslut i frågan om marken skulle återgå till Beneficio Cappella Paolini. Europadomstolen fann att Beneficio Cappella Paolini som följd härav hade vägrats domstolsprövning (*déni de justice*) i strid med artikel 6:1 i konventionen.

25.Erkek mot Turkiet (dom 13.7.2004)
26.M.K. mot Turkiet (dom 13.7.2004)
27.E.O. mot Turkiet (dom 15.7.2004)
28.A m.fl. mot Turkiet (dom 27.7.2004)
29.Ikincisoy mot Turkiet (dom 27.7.2004)
30.Agdas mot Turkiet (dom 27.7.2004)
31.Mehmet Sirin Yilmaz mot Turkiet (dom 29.7.2004)
Frågor om rätt till liv (artikel 2 i konventionen) och rätt till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)
I alla dessa mål hade Europadomstolen att ta ställning till frågan om turkiska staten kränkt artikel 2 i konventionen genom att säkerhetsstyrkor, polis eller andra för vilka staten var ansvarig orsakat en persons död. I några mål (Erkek, M.K. och E.O.) ansågs det inte styrkt att personerna i fråga dödats genom statens organ. I ytterligare ett par fall (Agdas och Mehmet Sirin Yilmaz) hade dödandet skett genom att skott i samband med oroligheter avlossats av säkerhetsstyrkor, men det kunde inte anses styrkt att de som skjutit hade handlat i strid med artikel 2. I ett fall (A m.fl., se om detta mål också ovan under 6) hade en arresterad person hängt sig i sin cell, men det hade inte visats att myndigheterna brustit i sin övervakningsskyldighet för att förekomma självmord. I ett fall (Ikincisoy, se om detta mål också ovan under 7) hade en person dött medan han befunnit sig i myndigheternas förvar, och eftersom det inte lämnats någon trovärdig förklaring till dödsfallet, fick myndigheterna anses ansvariga för hans död.

I de flesta av målen (Erkek, E.O., A m.fl., Ikincisoy, Agdas och Mehmet Sirin Yilmaz) hade dessutom utredningen om dödsfallen varit bristfällig eller otillräcklig, och artikel 2 hade därför kränkts i detta hänseende. I ett av målen (Mehmet Sirin Yilmaz) förelåg brott mot artikel 13 i konventionen på grund av att det till följd av den bristfälliga utredningen inte hade varit möjligt att med framgång föra talan om ersättning vid turkisk domstol.

32.Aysenur Zarakolu m.fl. mot Turkiet (dom 13.7.2004)
33.Haydar Yildirim mot Turkiet (dom 15.7.2004)
34.Kürkçü mot Turkiet (dom 27.7.2004)
35.Okutan mot Turkiet (dom 29.7.2004)
36.Iprahim Ülger mot Turkiet (dom 29.7.2004)
37.Feridun Yazar m.fl. mot Turkiet (dom 23.9.2004)
Frågor om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)
I dessa mål hade klagandena dömts till fängelsestraff för att de i tryckta skrifter eller i politiska tal hade kritiserat turkiska staten eller de turkiska säkerhetsorganen för deras handlande, framför allt gentemot den kurdiska befolkningen i sydöstra Turkiet. I samtliga fall fann Europadomstolen att de fällande domarna utgjorde brott mot klagandenas yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen. Som motivering anfördes att skrifterna eller talen inte hade innehållit uppmaningar till våld, väpnat motstånd eller uppror och att de inte heller hade varit sådana att de uppmuntrat till hat mellan människor eller folkgrupper (”*hate speech*”).

38.Pla och Puncernau mot Andorra (dom 13.7.2004)
Fråga om diskriminering (artikel 14 i konventionen) avseende rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)
Antoni Pla Puncernau var adoptivson till Roser Puncernau Pedro och Francesc-Xavier Pla Pujol.

År 1939 upprättade Francesc-Xaviers mor ett testamente, i vilket hon förordnade att hennes egendom skulle tillfalla hennes son och efter hans död barn eller barnbarn ”från ett legitimt och kanoniskt äktenskap”. Francesc-Xavier gifte sig senare med Roser, och de adopterade Antoni 1969. Francesc-Xavier testamenterade den egendom han hade ärvt till Antoni men med förbehåll att Roser skulle ha rätt att nyttja egendomen så länge hon levde.

Efter Francesc-Xaviers död fann en andorransk domstol att Antoni i egenskap av adoptivson inte kunde anses som ett barn ”från ett legitimt och kanoniskt äktenskap”. Domstolen beslöt därför att den egendom Francesc-Xavier ärvt från sin mor skulle tillfalla andra arvingar.

Vid Europadomstolen gjorde Antoni och hans mor Roser gällande att den andorranska domstolens beslut var diskriminerande och stred mot artikel 14 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att nationella domstolar i princip har bättre möjligheter än Europadomstolen att fastställa innebörden av privata rättshandlingar som testamentariska förordnanden och att därvid avväga motstående intressen. Europadomstolen kan dock ingripa om de nationella domstolarnas tolkning är orimlig eller godtycklig eller om den klart står i strid med konventionens principer.

Europadomstolen fann inget belägg för att avsikten med det testamentariska förordnandet från 1939 hade varit att utesluta adoptiv-

barn. Det var inte nödvändigt att tolka förordnandet på ett sådant sätt att det uteslöt Antoni som testamentstagare. Det måste enligt Europadomstolens mening krävas starka skäl för att man skulle välja en tolkning som innebar diskriminering på grund av börd. Vid tolkningen borde också beaktas att det rörde sig om ett testamente som skrivits 1939 och att Francesc-Xaviers mor hade dött redan 1949. Det kunde inte antas att hon hade åsyftat ett resultat som med nuvarande synsätt skulle vara diskriminerande och oförenligt med principerna i konventionen.

Europadomstolen konkluderade, med 5 röster mot 2, att diskrimineringsförbudet i artikel 14 i konventionen i förening med rätten enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatliv och familjeliv hade kränkts.

39.Scordino mot Italien (nr 2) (dom 15.7.2004)
40.Scordino mot Italien (nr 1) (dom 29.7.2004)
Frågor om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Klagandena ägde mark i Reggio Calabria. År 1970 utfärdades ett förbud mot bebyggande av en del av marken på grund av att den skulle exproprieras enligt en generalplan. Denna plan godkändes 1975 av en regional myndighet. Trots att giltighetstiden för expropriationstillståndet löpt ut 1980, förblev byggnadsförbudet i kraft.

Europadomstolen konstaterade i mål nr 2 att byggnadsförbudet hade gällt i 29 år om man räknade tiden från det att generalplanen godkänts av den regionala myndigheten och i 34 år om man räknade tiden från det lokala beslutet 1970. Under denna tid hade klagandena levt i ovisshet om vad som skulle hända med marken. Med hänsyn härtill samt till att det saknats ett inhemskt rättsmedel och att klagandena utan ersättning hindrats att utnyttja sin egendom fann Europadomstolen att deras äganderättsskydd enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

Mål nr 1 gällde rätten till ersättning för ett markområde som hade exproprierats 1983. Den dåvarande ägaren fann den ersättning som erbjudits vara alltför låg och väckte i maj 1990 talan mot kommunen med yrkande om högre ersättning. Sedan han avlidit i november 1992, övertogs hans talan vid den italienska domstolen av klagandena i detta mål. Med tillämpning av en ny lag från 1992 ålade denna domstol i juli 1996 kommunen att utge viss ersättning.

Europadomstolen konstaterade att den italienska domstolen hade bestämt expropriationsersättningen enligt en lag från 1992, som tillämpats retroaktivt och som reducerat klagandenas rätt till ersättning. Det innebar att lagstiftaren i realiteten hade ingripit i ett pågående domstolsförfarande på ett sätt som påverkat utgången i målet. Till följd härav hade klagandena inte åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång.

Europadomstolen fann vidare att den ersättning som tilldömts klagandena inte hade motsvarat den exproprierade egendomens värde och att klagandenas rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet i detta hänseende hade kränkts.

41.Balogh mot Ungern (dom 20.7.2004)
Fråga om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)
Balogh togs med till en polisstation för utredning om en stöld som han misstänktes ha begått. Han förhördes under två timmar och hävdade att han i samband med förhöret hade misshandlats av polisen. Två dagar senare, då han hade återvänt till sin hemstad, sökte han upp en läkare som remitterade honom till ett sjukhus, där han opererades för skada på trumhinnan. I den utredning som gjordes rörande de poliser som deltagit i förhöret med Balogh blev slutsatsen att man inte kunde fastställa om skadan hade uppkommit före, under eller efter detta förhör. Utredningen mot polismännen lades därför ner.

Europadomstolen konstaterade att Balogh hade åsamkats en skada som kunde ha orsakats av slag mot ansiktet. Kamrater till honom hade förklarat att han hade lämnat polisstationen med rött och svullet ansikte. Visserligen hade han inte uppsökt läkare förrän ett par dagar senare, men han hade gjort detta så snart han återvänt till sin hemstad, vilket var förklarligt. Även om det gjorts en utredning om händelserna, kunde ungerska regeringen inte anses ha gjort sannolikt att skadan uppstått på annat sätt än genom den behandling Balogh fått utstå på polisstationen. Europadomstolen konkluderade därför, med 4 röster mot 3, att Balogh hade utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

42.Hrico mot Slovakien (dom 20.7.2004)
Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)
Hrico var redaktör för en veckotidskrift. I tidskriften publicerades tre artiklar om en ärekränkningstalan som en slovakisk minister väckt mot en författare för att denne offentligt hade uttalat att ministern hade ett fascistiskt förflutet. I en av artiklarna återgavs ett uttalande om att en av de domare som dömt i målet måste anses ha haft en förutfattad mening i saken. I uttalandet hänvisades till att denne domare kandiderade i val som företrädare för ett politiskt parti med en speciell syn på perioden 1939–1945. I en av de andra artiklarna beskrevs rättegången inför denne domare som en ”legal fars”.

Domaren stämde Hrico för ärekränkning. Hrico befanns skyldig och dömdes att betala skadestånd till domaren. Europadomstolen hade att ta ställning till om den fällande domen mot Hrico stred mot dennes yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att den väsentliga fråga som behandlats i tidskriftsartiklarna var om domaren varit jävig på grund av att han kandiderade för ett parti med en speciell syn på de slovakiska

myndigheternas agerande under perioden 1939–1945 samtidigt som målet gällde en anklagelse mot en minister för dennes fascistiska förflutna. Detta var en fråga av allmänt intresse och den uppfattning som kommit till uttryck i artiklarna var huvudsakligen att anse som ett värdeomdöme. Visserligen hade ordalagen i artikeln varit hårda och domaren hade getts ansvaret för en dom som i själva verket meddelats gemensamt av honom och två andra domare, men gränserna för kritik var vida när det gällde en domare som också var politiker, och en rätt att överdriva måste dessutom anses ingå i den journalistiska friheten. Sammantaget fann Europadomstolen att artiklarna hållit sig inom yttrandefrihetens gränser och att domen mot Hrico därför innefattade ett brott mot artikel 10 i konventionen.

43.Bäck mot Finland (dom 20.7.2004)

Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Bäck och en annan person gick i borgen för ett banklån till N. När denne inte kunde fullgöra sina förpliktelser mot banken, betalade Bäck och den andre borgensmannen 19000 euro var till banken.

N begärde skuldsanering vid Korsholms tingsrätt och lade fram en betalningsplan för domstolen. Bäck motsatte sig N:s begäran under hänvisning till att nedsättning av N:s skulder skulle påverka hans regresskrav mot N. Tingsrätten beviljade emellertid skuldsanering och antog en betalningsplan för N. Som en följd av skuldsaneringen reducerades Bäcks regresskrav till 360 euro.

Vid Europadomstolen gjorde Bäck gällande att han genom beslutet om skuldsanering hade berövats egendom i strid med artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

Europadomstolen konstaterade att skuldsanering är ett led i en social och ekonomisk politik som får anses tjäna det allmänna intresset. Genom att gå i borgen hade Bäck utsatt sig för risk för ekonomisk förlust, och han hade i förfarandet rörande skuldsanering beretts tillfälle att framföra sina synpunkter, vilka hade beaktats inom ramen för den avvägning av olika intressen som domstolen haft att göra i målet. Visserligen hade resultatet blivit att Bäcks regresskrav mot N kraftigt reducerats, men skuldsaneringen var en operation som berörde många borgenärer och Bäcks fordran hade redan före skuldsaneringen på grund av N:s ekonomiska situation haft ett reellt värde som var mycket lägre än dess nominella värde. Slutsatsen blev att det inte förelåg ett brott mot Bäcks egendomsskydd enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet.

44.Nikitin mot Ryssland (dom 20.7.2004)

Frågor om förbud mot lagföring två gånger i samma sak (artikel 4 i protokoll nr 7) och rätt till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Nikitin åtalades för landsförräderi och röjande av statshemlighet men frikändes genom en dom, som senare fastställdes av Högsta domsto-

len. Emellertid begärde den högsta åklagarmyndigheten att Högsta domstolens presidium skulle granska domen inom ramen för sina övervakande befogenheter. Högsta domstolens presidium avslog åklagarmyndighetens begäran och fastställde den frikännande domen.

Nikitin gjorde vid Europadomstolen gällande att Högsta domstolens presidiums överprövning av hans frikännande dom stred mot hans rätt enligt artikel 4 i protokoll nr 7 till konventionen att inte bli lagförd på nytt för samma sak efter en frikännande dom. Han hävdade också att presidiets överprövning stred mot hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång.

Europadomstolen fann att förfarandet inför Högsta domstolens presidium inte hade utgjort ett nytt åtal i samma sak utan kunde jämföras med ett förfarande om resning i ett brottmål på grund av ny bevisning eller ett väsentligt fel i den tidigare domen. Något brott mot artikel 4 i protokoll nr 7 förelåg alltså inte. Eftersom artikel 6:1 i konventionen inte var tillämplig på förfaranden om resning eller liknande, var det inte heller fråga om ett brott mot denna artikel.

45.I.R.S. m.fl. mot Turkiet (dom 20.7.2004)

Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

År 1988 begärde Försvarsministeriet hos domstol, under hänvisning till en bestämmelse i den turkiska expropriationslagen, att viss mark skulle registreras som statsegendom på grund av att den innehafts av flygvapnet sedan 1955 och att klagandena, som var registrerade som ägare, skulle anses ha förlorat sin rätt genom att inte väcka talan om äganderätten. Med bifall till detta yrkande upphävde domstolen registreringen av klagandena och förde i stället in staten som ägare, eftersom marken hade innehafts av staten i allmänt intresse under mer än 20 år.

Europadomstolen konstaterade att den bestämmelse i expropriationslagen som tillämpats hade förklarats författningsstridig av den turkiska författningsdomstolen. Eftersom klagandena inte heller hade varit berättigade till ersättning för egendomen, förelåg det inte en rimlig balans mellan det allmänna och det enskilda intresset. Europadomstolen konkluderade därför att klagandenas rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

46.Sidabras och Dziautas mot Litauen (dom 27.7.2004)

Fråga om diskriminering (artikel 14 i konventionen) avseende rätt till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)

Sidabras och Dziautas hade tidigare arbetat hos den sovjetiska säkerhetstjänsten KGB. När Litauen blev självständigt, fick Sidabras arbete som skatteinspektör och Dziautas som åklagare. I maj 1999 befanns att de i egenskap av tidigare KGB-tjänstemän var underkastade restrik-

tioner i fråga om anställning enligt en lag som trätt i kraft den 1 januari 1999. På grund härav avskedades de från sina anställningar och förbjöds att under perioden 1999–2009 söka tjänst inom den offentliga sektorn och vissa befattningar inom den privata sektorn.

Europadomstolen konstaterade att Sidabras och Dziautas i fråga om yrkesutövning och anställning behandlades på annat sätt än personer i Litauen som inte hade arbetat för KGB och att det förbud som gällde för dem var så ingripande att det berörde deras rätt till respekt för privatlivet. Frågan uppkom därför om de hade utsatts för diskriminering enligt artikel 14 i konventionen med avseende på sin rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatlivet.

Europadomstolen framhöll att KGB:s verksamhet hade varit oförenlig med principerna i Litauens författning och i konventionen. De restriktioner som tillämpats på Sidabras och Dziautas hade det legitima syftet att skydda statens säkerhet, allmän ordning, statens ekonomiska välfärd och andras fri- och rättigheter. Emellertid gällde restriktionerna inte bara anställning i offentlig tjänst utan också en rad privata anställningar, och det var svårare att motivera att eventuell brist på lojalitet mot staten skulle leda till inskränkningar i möjligheterna till privat anställning. Det tycktes inte heller finnas ett samband mellan illojalitet mot staten och de privata anställningar som Sidabras och Dziautas förbjudits att söka. Eftersom lagen dessutom hade trätt i kraft nästan ett decennium efter det att Litauen blivit självständigt, blev konsekvensen att restriktionerna hade drabbat Sidabras och Dziautas 13 respektive 9 år efter det att de hade lämnat KGB.

Europadomstolen konkluderade att de restriktioner som gällde för Sidabras och Dziautas var oproportionerliga och att dessa därför utsatts för diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen med avseende på sin rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt privatliv.

47.Slimani mot Frankrike (dom 27.7.2004)

Fråga om rätt till liv (artikel 2 i konventionen)

Dalila Slimani hade ett fast förhållande med tunisiske medborgaren Mohsen Sliti och hade två barn med honom. Mohsen Sliti togs i förvar i avvaktan på utvisning. Medan han av detta skäl var berövad friheten, fördes han till sjukhus där han dog i maj 1999. En utredning gjordes för att fastställa dödsorsaken, men Dalila Slimani tilläts inte delta i denna utredning. Hon begärde att rapporten om dödsfallet skulle sändas till åklagare för att denne skulle pröva om det begåtts något brott, men hennes begäran avvisades på grund av att hon inte var saklegitimerad för att framställa en sådan begäran. Resultatet av utredningen blev att Mohsen Sliti befanns ha dött av hjärtstillestånd efter ett epileptiskt anfall som eventuellt hade föranletts av att han försummat att inta viss ordinerad medicin.

Europadomstolen konstaterade att Dalila Slimani inte hade fått medverka i utredningen om Mohsen Slitis död. Hon hade inte fått del av utredningsmaterialet och inte informerats om resultatet av utredningen. De franska myndigheternas krav på att hon, för att få medverka i utredningen, först måste göra en brottsanmälan och därefter anmäla sig som målsägande, stred mot principen att myndigheterna, när någon avlidit under oklara omständigheter, var skyldiga att effektivt och på eget initiativ utreda dödsfallet och att därvid involvera den dödes närmaste anhöriga. Europadomstolens slutsats blev att det förfarande som tillämpats inte uppfyllde kraven i artikel 2 i konventionen.

48.Blecic mot Kroatien (dom 29.7.2004)

Frågor om rätt till respekt för hem (artikel 8 i konventionen) och rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Krstina Blecic innehade en hyresrätt med särskilt rättsskydd till en våning i Zadar. I juli 1991 begav hon sig till sin dotter i Rom och kom på grund av krigssituationen i Kroatien att stanna där under lång tid. I februari 1992 väckte Zadars kommun talan mot henne med yrkande att hennes hyresförhållande skulle upphöra eftersom hon hade varit borta från våningen i mer än sex månader utan giltigt skäl. Denna talan bifölls av de kroatiska domstolarna.

Vid Europadomstolen gjorde Krstina Blecic gällande att hennes rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt hem och hennes egendomsskydd enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att avslutandet av Krstina Blecics hyresförhållande hade stöd i kroatisk lag och att lagreglerna i fråga, som var avsedda att tillgodose behovet av bostäder, kunde anses ha till syfte att främja landets ekonomiska välstånd och att skydda andras rättigheter på sätt som anges i artikel 8:2 i konventionen. På bostadsförsörjningens område hade varje stat enligt Europadomstolens mening stor frihet att själv bestämma vilka regler som skulle gälla. I det aktuella fallet hade de kroatiska domstolarna omsorgsfullt prövat de skäl som Krstina Blecic anfört för sin frånvaro från Zadar, och de hade gjort en rimlig avvägning av allmänna och enskilda intressen. Deras beslut var därför varken godtyckliga eller oskäliga. Europadomstolen konkluderade att artikel 8 i konventionen inte hade kränkts.

När det gällde artikel 1 i första tilläggsprotokollet förklarade sig Europadomstolen inte behöva ta ställning till om Krstina Blecics hyresrätt var att anses som egendom enligt denna artikel. Om så var fallet, hade det emellertid även i detta hänseende gjorts en rimlig avvägning av allmänna och enskilda intressen. Europadomstolen konkluderade därför att förlusten av hyresrätten och den därmed förbundna rätten att köpa våningen inte stod i strid med artikel 1 i första tilläggsprotokollet.

49.San Leonard Band Club mot Malta (dom 29.7.2004)
Fråga om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)
Ägarna till en fastighet som disponerades av klagandebolaget förde vid maltesisk domstol talan mot detta bolag för att återfå fastigheten. Domstolen biföll ägarnas talan. Klagandebolaget hävdade att domen var grundad på felaktig rättstillämpning och begärde en ny rättegång vid samma domstol. Denna begäran avslogs av domstolen, som därvid bestod av samma domare som tidigare dömt i målet. Vid Europadomstolen gjorde klagandebolaget gällande att domstolen på grund härav inte varit opartisk när den beslöt att avslå deras begäran om en ny rättegång.

Europadomstolen behandlade först frågan om artikel 6:1 i konventionen var tillämplig på det förfarande som gällde klagandebolagets begäran om en ny rättegång. Europadomstolen erinrade om en rättspraxis som innebär att artikel 6:1 inte är tillämplig på resningsförfaranden men konstaterade att det rättsmedel som använts i detta fall hade stora likheter med ett vanligt överklagande. På grund härav fann Europadomstolen att förfarandet omfattades av artikel 6:1. Eftersom domarna hade haft att ta ställning till om ett beslut som de själva fattat var felaktigt eller inte, hade det funnits legitima skäl att ifrågasätta deras opartiskhet. Klagandebolagets begäran om en ny rättegång hade alltså, i strid med artikel 6:1 i konventionen, avgjorts av en domstol som inte kunde anses opartisk.

50.Mora do Vale m.fl. mot Portugal (dom 29.7.2004)
Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Klagandena var ett stort antal personer som själva ägt eller som var arvingar till personer som ägt ett stort markområde. Detta område hade felaktigt nationaliserats 1975 som led i en jordreform men hade 1989 återlämnats till de tidigare ägarna. Dessa begärde ersättning för att deras mark under tiden hade olagligt ockuperats. Viss ersättning fastställdes av staten och utbetalades mellan september 2000 och mars 2001. Klagandena överklagade beslutet om ersättning till Högsta förvaltningsdomstolen eller väckte civilrättslig talan vid allmän domstol. Dessa rättegångar pågick alltjämt när Europadomstolen avgjorde målet.

Europadomstolen konstaterade att klagandena enligt portugisisk rätt haft rätt till ersättning från staten men att ersättning utbetalats först många år efter nationaliseringen och att de definitiva ersättningsbeloppen ännu inte hade fastställts. Klagandena hade rätt till ränta på beloppen, men denna ränta motsvarade inte den penningvärdeförsämring som ägt rum under motsvarande tid. Staten var ansvarig för de förseningar som uppkommit, och till följd av dessa förseningar hade det inte upprätthållits en rimlig balans mellan allmänna och enskilda intressen. Europadomstolen konkluderade att kla-

gandenas rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

51.Santambrogio mot Italien (dom 21.9.2004)
Fråga om rätt till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)
I beslut om rättslig separation mellan Santambrogio och hans hustru tillerkändes hustrun vårdnaden om makarnas två barn och rätt att bo kvar i den tidigare gemensamma bostaden. År 1999 väckte hustrun talan om äktenskapsskillnad. Santambrogio ansökte då om rättshjälp och åberopade att han varit arbetslös sedan mars 1995. Hans ansökan avslogs eftersom han ansågs inte uppfylla kraven på medellöshet.

Vid Europadomstolen gjorde Santambrogio gällande att han till följd av avslaget på hans begäran om rättshjälp inte hade fått en rättvis rättegång och att artikel 6 i konventionen därigenom hade kränkts.

Europadomstolen framhöll att en ordning för rättshjälp förutsätter att det finns en procedur för att pröva i vilka mål rättshjälp skall beviljas. Ett sådant system fanns också i Italien, och det gav enligt Europadomstolens mening de rättssökande ett tillräckligt skydd mot godtycke. I det enskilda fallet hade det dessutom inte varit nödvändigt för Santambrogio att ha juridiskt ombud, och han hade för övrigt rent faktiskt haft ett sådant ombud tack vare att han fått ekonomisk hjälp från anhöriga.

Europadomstolen konkluderade att Santambrogios rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning under sådana förhållanden inte hade kränkts.

52.Schirmer mot Polen (dom 21.9.2004)
Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)
Enligt en polsk lag från 1994 skulle en hyresgäst som sades upp från sin bostad erbjudas alternativ bostad av hyresvärden. Henryka Schirmer, som var hyresvärd, klagade över att hon inte hade kunnat bli av med en hyresgäst trots att hon hade erbjudit denne en våning som visserligen inte var hennes egendom men till vilken hon hade en rätt som påminde om äganderätt. Hon gjorde gällande att detta kränkte hennes rätt till skydd för egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

Europadomstolen konstaterade att det enligt lagen visserligen krävdes att hyresvärden skulle vara ägare till den alternativa bostaden men att Henryka Schirmers rätt till den erbjudna våningen låg nära äganderätt. De polska domstolarna hade inte haft möjlighet enligt lagen att göra en avvägning av de motstående intressena, och 1994 års lag betonade hyresgästens mer än hyresvärdens intressen. I det aktuella fallet hade inte prövats om Henryka Schirmers intressen som ägare tillräckligt tillgodosågs. Hon hade därigenom fått bära en oproportionerlig

tionerlig börda, och Europadomstolen fann att artikel 1 i första tilläggsprotokollet på grund härav hade kränkts.

53.Zwiazek Nauczycielstwa Polskiego mot Polen (dom 21.9.2004)
Fråga om rätt till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)
Klaganden var en polsk förening som 1964 av myndigheterna hade tilldelats en exproprierad fastighet. År 1992 beslöt en kommission för egendomsfrågor att fastigheten skulle restitueras till sin tidigare ägare och att klagandeföreningen skulle få ersättning med visst belopp. På talan av klagandeföreningen beslöt regiondomstolen i Przemysl att väsentligt höja ersättningsbeloppet. Sedan detta beslut överklagats, fann Högsta domstolen att det efter kommissionens beslut 1992 inte hade funnits grund för några ytterligare anspråk mot staten. Regiondomstolens beslut undanröjdes således, och klagandeföreningens talan ogillades.

Vid Europadomstolen gjorde klagandeföreningen gällande att den i strid med artikel 6:1 i konventionen vägrats domstolsprövning av sitt krav på höjning av ett ersättningsbelopp som på intet sätt motsvarade de kostnader som föreningen lagt ner på fastigheten.

Europadomstolen konstaterade att klagandeföreningen till följd av Högsta domstolens beslut inte hade fått möjlighet att få domstol att pröva ett ersättningskrav mot staten. Det hade inte heller visats att det funnits möjlighet att väcka talan mot den tidigare ägare till vilken fastigheten restituerats. Önskemålet att staten skulle skyddas mot krav av detta slag kunde inte anses tillräckligt för att motivera en sådan begräsning av rätten till domstolsprövning, vilken framstod som oproportionerlig. Dessutom hade föreningen under förfarandet vid egendomskommissionen bibringats uppfattningen att det skulle vara möjligt att väcka civilrättslig talan mot staten vid domstol, vilket kunde ha påverkat föreningens uppläggning av sin talan inför kommissionen.

Europadomstolen konkluderade att klagandeföreningen i strid med artikel 6:1 i konventionen hade förvägrats sin rätt till domstolsprövning.

54.Stoicescu mot Rumänien (dom 21.9.2004)
Fråga om resning (artikel 80 i domstolens procedurregler)
I dom den 4 mars 2003 (se SvJT 2003 s. 614) fann Europadomstolen att Stoicescus äganderättsskydd enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts genom att en lagakraftvunnen dom om restitution av en nationaliserad fastighet hade upphävts på grund av att domstolen ansetts inte ha varit behörig att överpröva nationaliseringen. Även artikel 6:1 i konventionen hade kränkts genom att det inte funnits någon rätt till domstolsprövning. Fastigheten hade tillhört en släkting till Stoicescu och denne hade antagits vara arvtagare.

Rumänska regeringen begärde resning i målet och åberopade en ny omständighet, nämligen att Stoicescu hade förlorat sin ställning som arvtagare genom att ett beslut om hans arvsrätt upphävts på talan av två andra personer som hade rätt till egendomen enligt testamente.

Europadomstolen fann att rumänska regeringen inte kunde förväntas ha känt till denna omständighet under målets handläggning vid Europadomstolen och att Stoicescu hade underlåtit att före domen den 4 mars 2003 informera Europadomstolen om att han förlorat sin arvsrätt. Genom de upplysningar som nu lämnats stod det klart att Stoicescus konventionsrättigheter inte hade kränkts genom de åtgärder som han klagat över vid Europadomstolen. Domen den 4 mars 2003 undanröjdes därför och Stoicescus talan avvisades.

55.Kotsaridis mot Grekland (dom 23.9.2004)

Fråga om rätt till domstolsprövning av ett frihetsberövandes laglighet (artikel 5:4 i konventionen)

Kotsaridis utlämnades från Tyskland till Grekland och hölls därefter i häkte intill dess han dömdes av domstol till ett fängelsestraff. Han klagade vid Europadomstolen över att han inte fått personligen framträda inför den domstol som beslutat att han skulle vara kvar i häkte. Europadomstolen konstaterade att den grekiska domstolen hade beslutat om fortsatt frihetsberövande efter en förhandling i vilken åklagaren deltagit, medan en begäran av Kotsaridis att få vara närvarande hade avslagits. Med hänvisning till tidigare rättspraxis (Kampanis mot Grekland, SvJT 1995 s. 766 f.) fann Europadomstolen att Kotsaridis därigenom hade förvägrats att i tillräcklig grad delta i det förfarande som var avgörande för om han skulle vara kvar i häkte. Slutsatsen blev att hans rätt enligt artikel 5:4 i konventionen hade kränkts.

56.Kopecky mot Slovakien (dom 28.9.2004)

Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Europadomstolen i stor sammansättning (*Grand Chamber*) omprövade en tidigare dom i samma mål som meddelats den 7 januari 2003 av Europadomstolen i en vanlig kammare. Beträffande omständigheterna i målet hänvisas till tidigare referat i SvJT 2003 s. 587. I den första domen kom Europadomstolen, med 4 röster mot 3, till resultatet att artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts. I den nu meddelade domen kom domstolen i sin större sammansättning till motsatt slutsats och konkluderade, med 13 röster mot 4, att artikel 1 i tilläggsprotokollet inte hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att Kopeckys rätt till restitution av konfiskerade mynt enligt slovakisk lag var villkorlig och beroende av om han kunde visa var mynten befann sig. De slovakiska domstolarna hade funnit att han inte hade visat detta, och denna slutsats var enligt Europadomstolens mening inte orimlig och måste därför godtas. Un-

der sådana omständigheter kunde det inte anses tillräckligt klarlagt att Kopecky, när han begärde restitution av mynten, hade en rätt till mynten som skyddades av artikel 1 i första tilläggsprotokollet.

57.Sabou och Pircalab mot Rumänien (dom 28.9.2004)
Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)
Sabou och Pircalab var journalister i en lokaltidning. I denna publicerade de en serie artiklar om ett påstått olagligt markförvärv som gjorts av modern till den domare som var president i den lokala distriktsdomstolen. Domaren anmälde dem för ärekränkning. De åtalades och befanns skyldiga till sådant brott. Sabou dömdes till tio månaders fängelse, förbud att utöva journalistyrket och suspendering av föräldrarättigheter och rösträtt. Pircalab dömdes till ett villkorligt bötesstraff. Sabou och Pircalab ålades vidare att tillsammans med tidningen betala ett högt skadestånd till domaren.

Europadomstolen konstaterade att tidningsartiklarna hade gällt frågor av allmänt intresse och stor aktualitet i Rumänien, nämligen dels omständigheterna kring restitution av mark, dels korruption bland högre tjänstemän. De uttalanden som Sabou och Pircalab gjort om domaren hade innefattat misstankar om allvarliga brott, men det hade funnits viss grund för misstankarna. Sabou och Pircalab hade också till stöd för sina misstankar åberopat viss bevisning som emellertid inte hade prövats av den rumänska domstolen. Vidare hade de gjort ett försök att inhämta domarens egna kommentarer, och det fanns inte skäl att ifrågasätta deras goda tro. De straff som utdömts hade varit mycket stränga, och de hade ålagts betala skadestånd med ett belopp som svarade mot 12 gånger en genomsnittlig månadslön i Rumänien. De domar som meddelats mot dem hade därför varit oproportionerliga, och Europadomstolen konkluderade att deras genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet därigenom hade kränkts.

När det gällde beslutet att beröva Sabou hans föräldrarättigheter konstaterade Europadomstolen att barnens intresse borde vara avgörande för ett sådant beslut och att det endast undantagsvis kunde vara i barns intresse att deras föräldrar gick miste om dessa rättigheter. Det brott som Sabou dömts för hade ingenting att göra med hans föräldraplikter, och det hade inte gjorts gällande att han på något sätt hade försummat sitt föräldraansvar. Enligt rumänsk rätt var förlusten av föräldrarättigheter ett automatiskt tilläggsstraff för den som hade att avtjäna ett fängelsestraff, och det togs alltså ingen hänsyn till brottens art eller barnens intressen. Europadomstolen fann att det i detta hänseende förelåg ett brott mot Sabous rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt familjeliv.

Eftersom förlusten av föräldrarättigheter enligt rumänsk rätt var automatisk vid avtjänande av fängelsestraff och den rumänska författningsdomstolen hade ansett detta icke strida mot författningen, fann

Europadomstolen att Sabou inte heller hade haft ett effektivt rättsmedel till sitt förfogande och att artikel 13 i konventionen härigenom hade kränkts.

58.Loiseau mot Frankrike (dom 28.9.2004)
Fråga om rätt till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)
Loiseau, som arbetat som lärare, vände sig till skolmyndigheten i Bordeaux med en begäran om att få ut vissa handlingar som han behövde för att styrka sina pensionsrättigheter. Han fick svaret att myndigheten inte innehade dessa handlingar. I en dom förklarade emellertid förvaltningsdomstolen i Bordeaux att skolmyndigheten hade varit skyldig att begära in handlingarna i fråga från den skola där Loiseau hade tjänstgjort. Med anledning av detta avgörande begärde skolmyndigheten att skolan i fråga skulle tillhandahålla handlingarna men fick beskedet att inte heller skolan hade dessa handlingar.

Loiseau klagade vid Europadomstolen över att förvaltningsdomstolens dom inte hade verkställts, vilket enligt hans mening stred mot artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att skolmyndigheten hade begärt in handlingarna från skolan men fått ett negativt svar. Det var under sådana förhållanden inte fråga om vägran eller underlåtenhet att verkställa förvaltningsdomstolens dom, varför Europadomstolen konkluderade att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

59.Kuibishev mot Bulgarien (dom 30.9.2004)
60.Zaprianov mot Bulgarien (dom 30.9.2004)
Frågor om rätt att ställas inför domare (artikel 5:3 i konventionen) och rätt till domstolsprövning avseende frihetsberövande (artikel 5:4 i konventionen)
Kuibishev och Zaprianov häktades båda som misstänkta för brott och dömdes efter lång tid i häkte till fängelsestraff.

Efter att ha arresterats ställdes Kuibishev och Zaprianov inför förundersökningsledare som inte var behöriga att fatta ett bindande beslut om att de skulle berövas friheten, och varken de eller de åklagare som beslöt att häkta dem var enligt Europadomstolens mening tillräckligt självständiga och opartiska för att kunna anses som likställda med domare. Artikel 5:3 i konventionen, som kräver inställelse inför domare eller likvärdig befattningshavare, hade därför kränkts.

Vidare fann Europadomstolen i fråga om Kuibishev att förfarandet vid överprövning av hans frihetsberövande vid domstol inte hade varit kontradiktoriskt, vilket stred mot artikel 5:4 i konventionen, och i båda fallen att överprövningen inte hade haft den omfattning som krävdes enligt denna bestämmelse i konventionen. Bl.a. hade domstolarna inte varit behöriga att pröva om det fanns skäliga misstankar om att de häktade begått brott. Artikel 5:4 hade därför kränkts också med avseende på dessa begränsningar i domstolarnas överprövning av frihetsberövandena.

61.Pramov mot Bulgarien (dom 30.9.2004)
Fråga om rätt till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)
Pramov, som var anställd vid det statliga bulgariska järnvägsbolaget, avskedades på grund av förskingring. Han begärde vid domstol att beslutet om hans avskedande skulle upphävas eftersom det enligt hans mening var olagligt. Domstolen fann emellertid att frågor om disciplinära sanktioner mot järnvägstjänstemän inte föll under domstolarnas jurisdiktion och avvisade hans talan. I stället hänvisade domstolen honom till att begära s.k. hierarkisk överprövning inom järnvägsbolaget.

Vid Europadomstolen klagade Pramov över att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning hade kränkts.

Europadomstolen fann att den hierarkiska överprövning som kunnat ifrågakomma skulle ske vid en nämnd inom järnvägsbolaget som inte hade sådan oavhängighet och opartiskhet som krävdes enligt artikel 6:1 i konventionen. Eftersom det inte hade funnits någon domstol som varit behörig att pröva frågan om Pramov lagligen avskedats och att eventuellt utdöma skadestånd, hade hans rätt till domstolsprövning enligt artikel 6:1 i konventionen inte respekterats.

62.Krastanov mot Bulgarien (dom 30.9.2004)
Fråga om omänsklig behandling (artikel 3 i konventionen)
Poliser tillhörande en antiterroriststyrka gjorde ett tillslag mot ett kafé för att arrestera ett antal misstänkta personer som frekventerade kaféet. En av dessa var Krastanov, som i samband med arresteringen blev slagen, sparkad och hotad av poliserna. Som en följd härav måste Krastanov föras till sjukhus där man konstaterade att han hade fått svåra skador inne i huvudet och på kroppen. Han opererades och var sjukskriven under lång tid efter operationen.

Krastanov anmälde poliserna för misshandel och begärde skadestånd. En domstol i Sofia fann att poliserna hade använt onödigt våld och tillerkände Krastanov skadestånd. Den utredning som gjordes ledde däremot inte till åtal mot någon av poliserna.

Vid Europadomstolen klagade Krastanov över att han hade utsatts för sådan behandling som avses i artikel 3 i konventionen (tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling).

Europadomstolen fann att Krastanov hade åsamkats allvarligt lidande och svåra skador och att hans hälsa hade allvarligt påverkats. Ansvariga för våldet var poliser som misshandlat honom under tjänsteutövning, men händelseförloppet hade varit kortvarigt och hade påverkats av den spänning som poliserna upplevt inför arresteringen av ett antal misstänkta brottslingar. Misshandeln var tillräckligt allvarlig för att anses som omänsklig behandling och stred alltså mot artikel 3 i konventionen. Den kunde däremot inte karakteriseras som tortyr.

Europadomstolen konstaterade att Krastenov hade fått skadestånd men att det inte hade väckts åtal mot de ansvariga polismännen. För

att artikel 3 i konventionen skulle respekteras i processuellt hänseende var det emellertid inte tillräckligt att betala skadestånd, utan det måste också krävas att de poliser som gjort sig skyldiga till behandling i strid med denna artikel drabbades av sanktioner. Eftersom polismännen i detta fall inte hade åtalats och bestraffats, förelåg det även i detta hänseende ett brott mot artikel 3 i konventionen.